

BIRTOKOLT NEMZETI KULTÚRA – ÖSZTÖNZÖTT KREATÍV IPAR A SZERZŐI JOG TÁMOGATÁSÁVAL

Dr. Bendzsel Miklós
elnök
Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Állapotfelmérés: a hazai kulturális ágazat helyzete
Szakmai nap a Parlamentben – 2011. október 28.

SZTNH

Az előadás vázlata

- I. A kulturális javaktól a birtokolt nemzeti kultúráig
- II. Felmérés a szerzői jogi ágazatok gazdasági súlyáról
- III. Ösztönzött kreatív ipar
- IV. A hazai szerzői jog aktuális módosításai
- V. Összegzés

BIRTOKOLT NEMZETI KULTÚRA

Dimenziói (örökség – friss termés – művelődés)

- a hazai/nemzetközi intézményrendszer és a „javak fogyasztása”,
- a mai bizottsági nyílt nap műfajcsoportjai, illetve az NKA Szakkollégiumai/megújuló szerkezete, vagy éppen
- a még hiányzó nemzeti kulturális stratégia pilléreinek értelmezési irányában lelhetők fel. (Márai Sándor, T.S. Eliot)

A mindenkori „jelenérték–számításában” e folyamatosan gyarapodó örökség („ültetvény”)

- oktatási-nevelési potenciálját,
 - közművelődési teljesítményét,
 - (nemzeti) jövedelemképző – önfenntartó képességét,
 - (digitális) megőrzését és átöröközhetőségét,
 - nemzetközi reprezentációs aktivitását
- kell – egyebek mellett – számba vennünk.

Kultúra-gazdaságtani alapvetés – jellemző jegyek

1. A kulturális-művészeti jóságok a **támogathatóság**, az **értük való verseny** és a **fogyasztásukból való kizárhatóság** elve alapján **gazdasági (szűkös) jóságok**. Mennyiségük ugyanakkor pusztán gazdasági eszközökkel (lényegében) nem szaporítható.
2. A kultúrjóságok és -szolgáltatások lehetnek **magán-, vegyes** és **közösségi** jellegűek. Piaci jellemzőjük, illetve civil és állami támogatásuk alapvetően befolyásolhatja a GDP-ben képviselt részarányukat.
3. Lezáratlan vita tárgya, hogy a **finanszírozás módja vajon befolyásolja-e** az eredmény művészi jellemzőit, kulturális értékét?

4. A kulturális élményjóságok jelentős része tartozik az ún. „**kívánatos javak**” (merit goods) körébe, amennyiben ezek **fogyasztását bátorítandónak-támogatandónak** tartják, a fogyasztási szuverenitás elvének korlátozásával.
5. A piaci elégtelenség jelensége: a piaci tranzakciókon túlmutató **pozitív hatásokat** gyakorló kulturális jóságok **kínálata alatta marad** a társadalmilag **kívánatosnak** tekinthető mennyiségnek.

A KULTURÁLIS JAVAK KÖZÖSSÉGI TÁMOGATÁSÁNAK GAZDASÁGI ALAPJAI*

Optimális kereslet

A kulturális javak bármikori fogyasztására való jog fenntartása érdekében közvetett módon (adófizetés) is hajlandóak áldozni az emberek.

A jövő generáció érdekei

A következő generációk kulturális öröksége fennmaradjon – ez a jelen felelőssége.

Nemzeti presztízs és öntudat

Vonzóerő, ország-hírnév, nemzeti büszkeség, integráló erő.

Tovagyűrűződő hatások

A kulturális fogyasztás emberi tőkét gyarapít: műveltség, kreativitás serkentése, gazdaság profit.

Kockázat és bizonytalanság

Az új alkotó és fogyasztó szereplők megjelenésének útjában álló tőke-igényességi és kísérletezési rizikó csökkentése.

Ízlésformálás

Még nem létező, új igények létrehozásának bátorítása.

* (Vagyongazdálkodási kihatásokkal) – TOWSE (1994) nyomán

SZTNH

A szerzői jogi szektor súlya

A szerzői jogi szektor nemcsak kulturális szerepe, hanem gazdasági – foglalkoztatási, hozzáadott értéket növelő – hozzájárulása tekintetében is **jelentős súlyú szektor**.

A primer szerzői jogi ágazatok jelentős **diffúziós hatást** fejtenek ki a technikai háttérrel jelentő, illetve a kiszolgáló ágazatok vonatkozásában, így gazdasági hozzájárulásuk számbavételekor nem hagyhatók figyelmen kívül.

A szerzői jogi szektor a **hagyományos iparágak egész sorához mérhető** gazdasági hozzájárulást mutat.

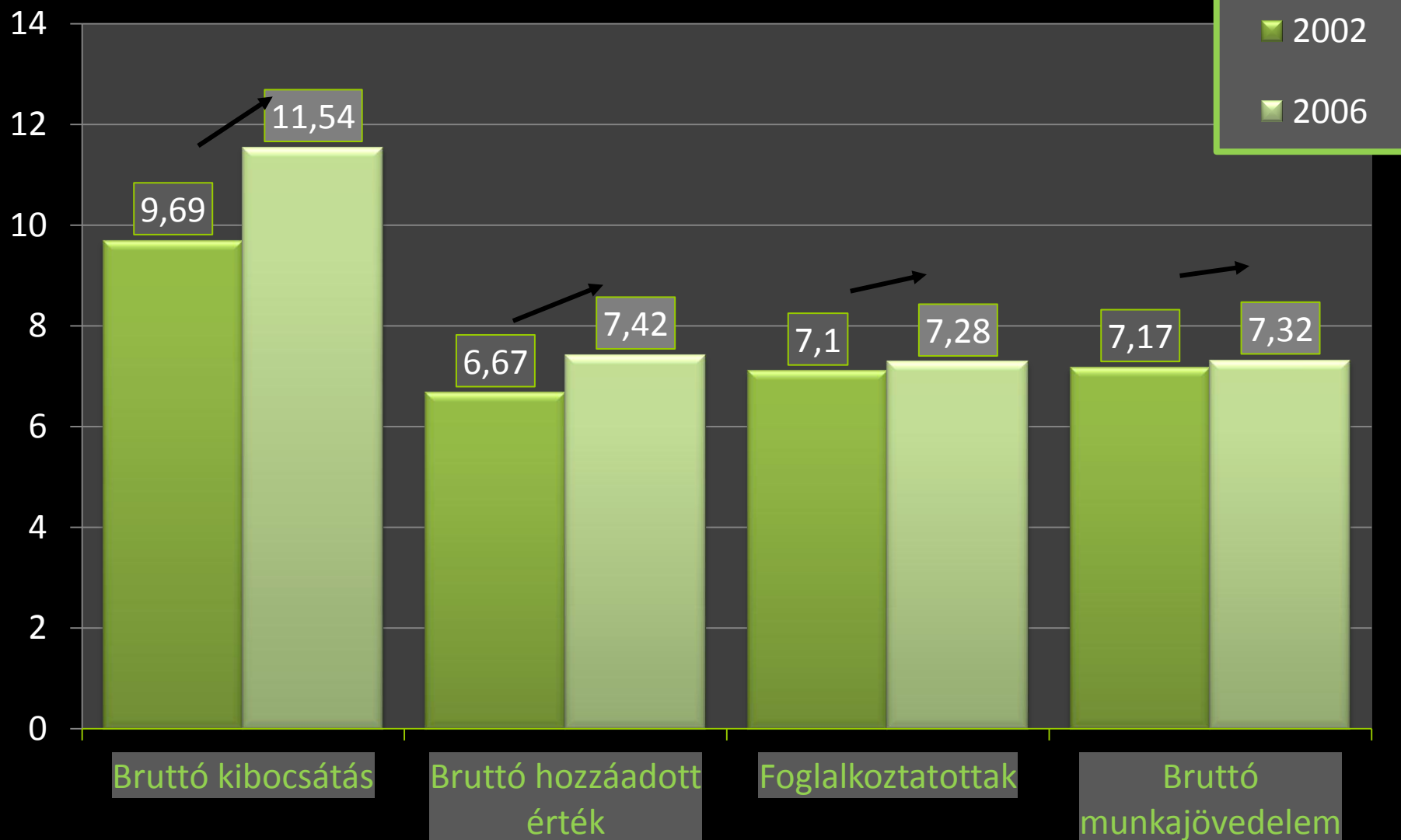
Magyarország nemzetközi összehasonlításban

A szerzői jogi ágazatok gazdasági teljesítménybeli, foglalkoztatási súlya nemzetközi összehasonlításban magas → Magyarországot az **európai uniós tagországok élmezőnyébe juttatja.**

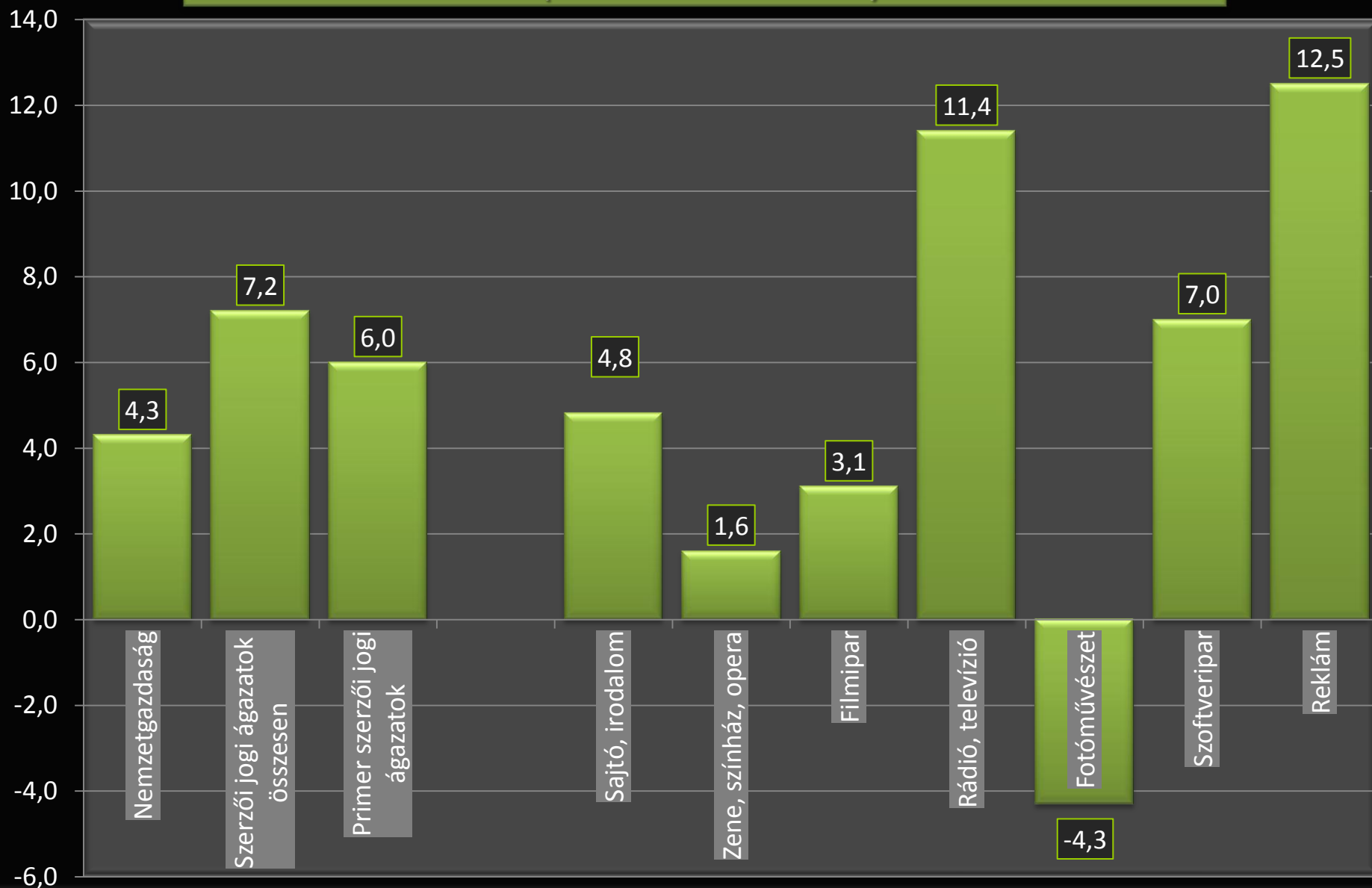
A nemzetközi tendenciákkal ellentétben a szerzői jogi ágazatok foglalkoztatási súlya meghaladja gazdasági teljesítménybeli arányukat.

A primer szerzői jogi szektor **külkereskedelmi szerepe alulmarad** gazdasági teljesítménybeli súlyánál. A potenciális exportlehetőségek jobb kihasználása szükséges.

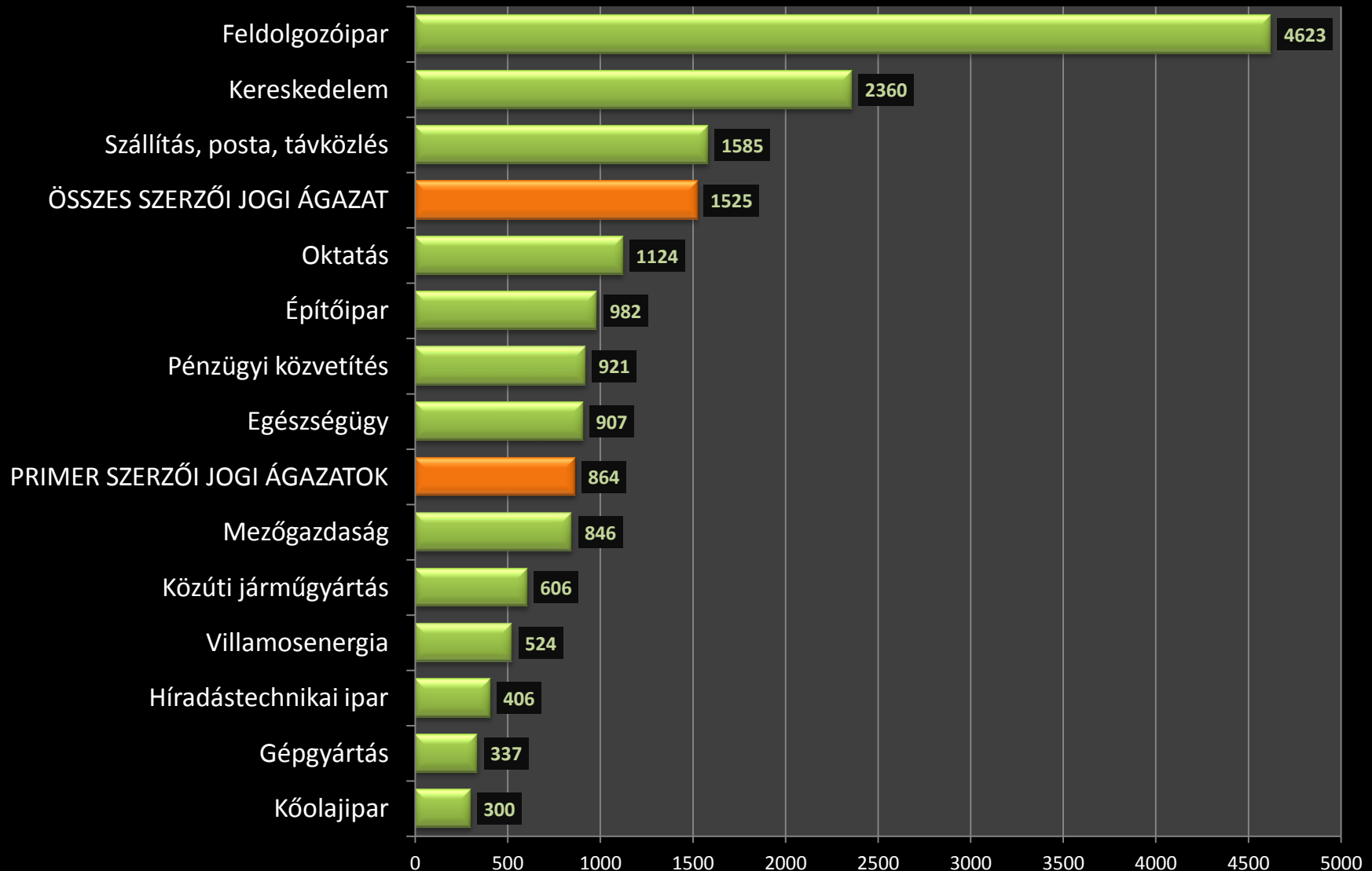
A szerzői jogi ágazatok összesített nemzetgazdasági súlya (2002. 2006. év, %-ban)

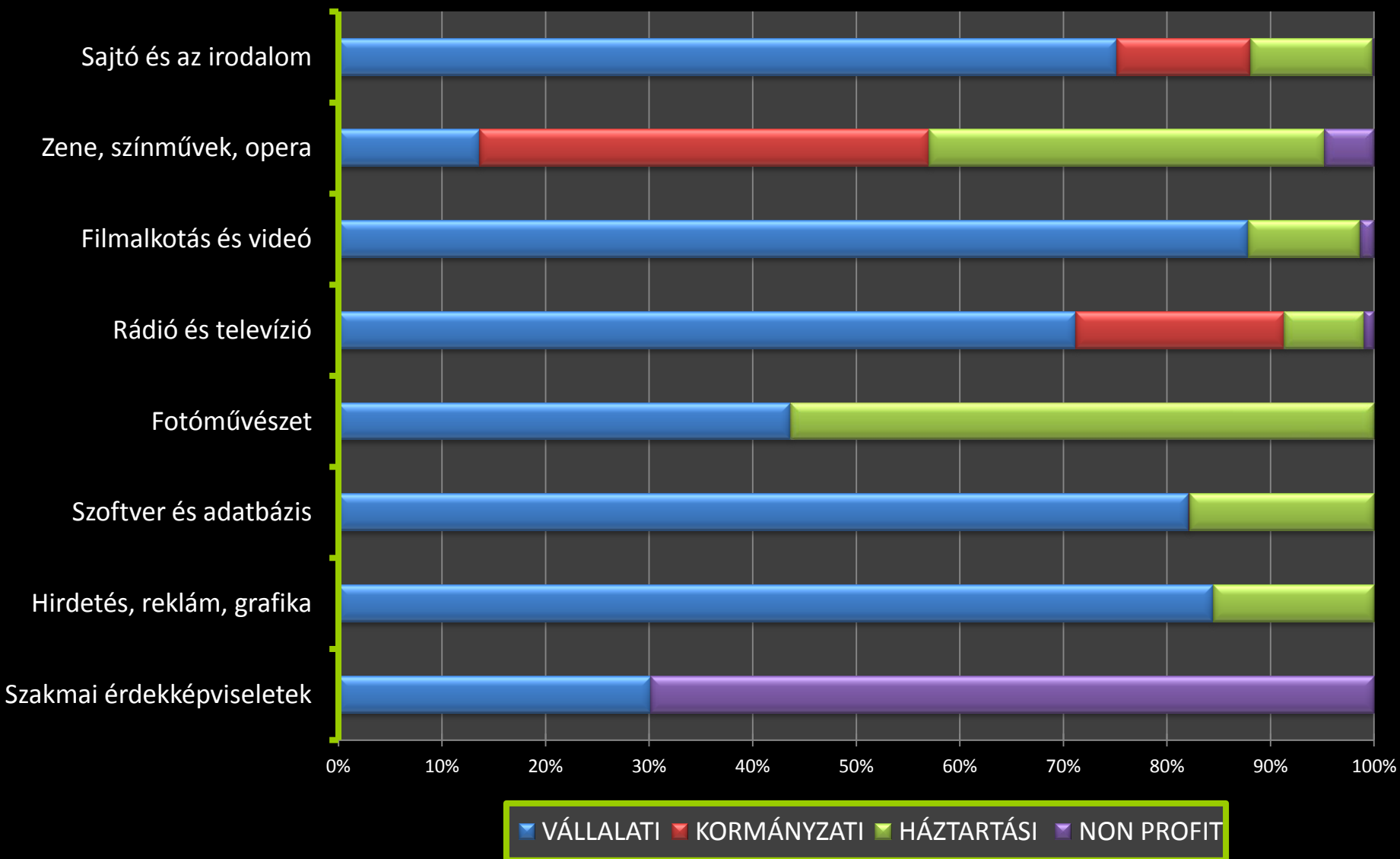
A szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értékének évi átlagos növekedése 2002-2006 között (a 2002. évi ár %-ában)

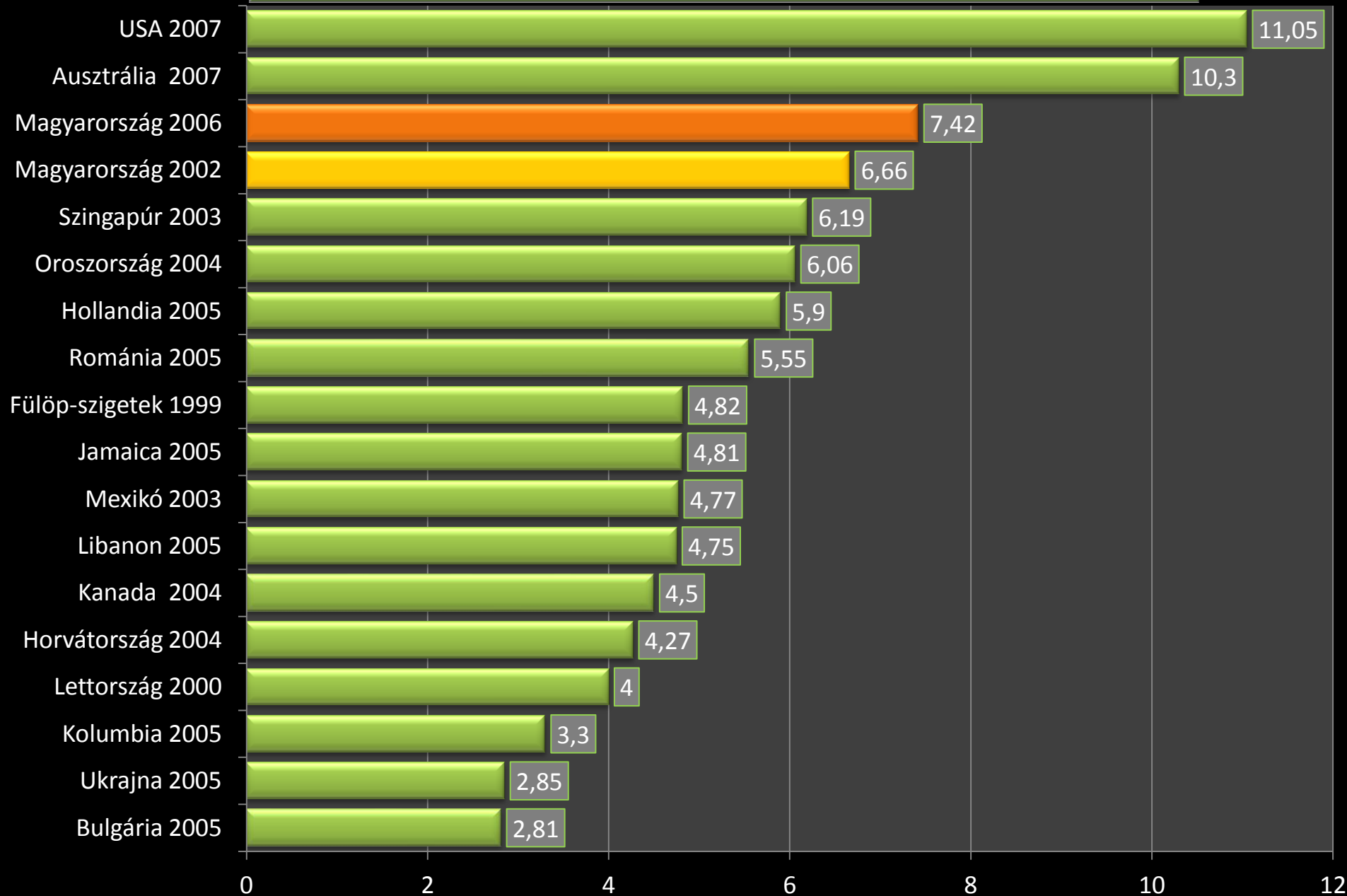
A szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értéke – más ágazatokkal összehasonlítva (2006. év, milliárd Ft)

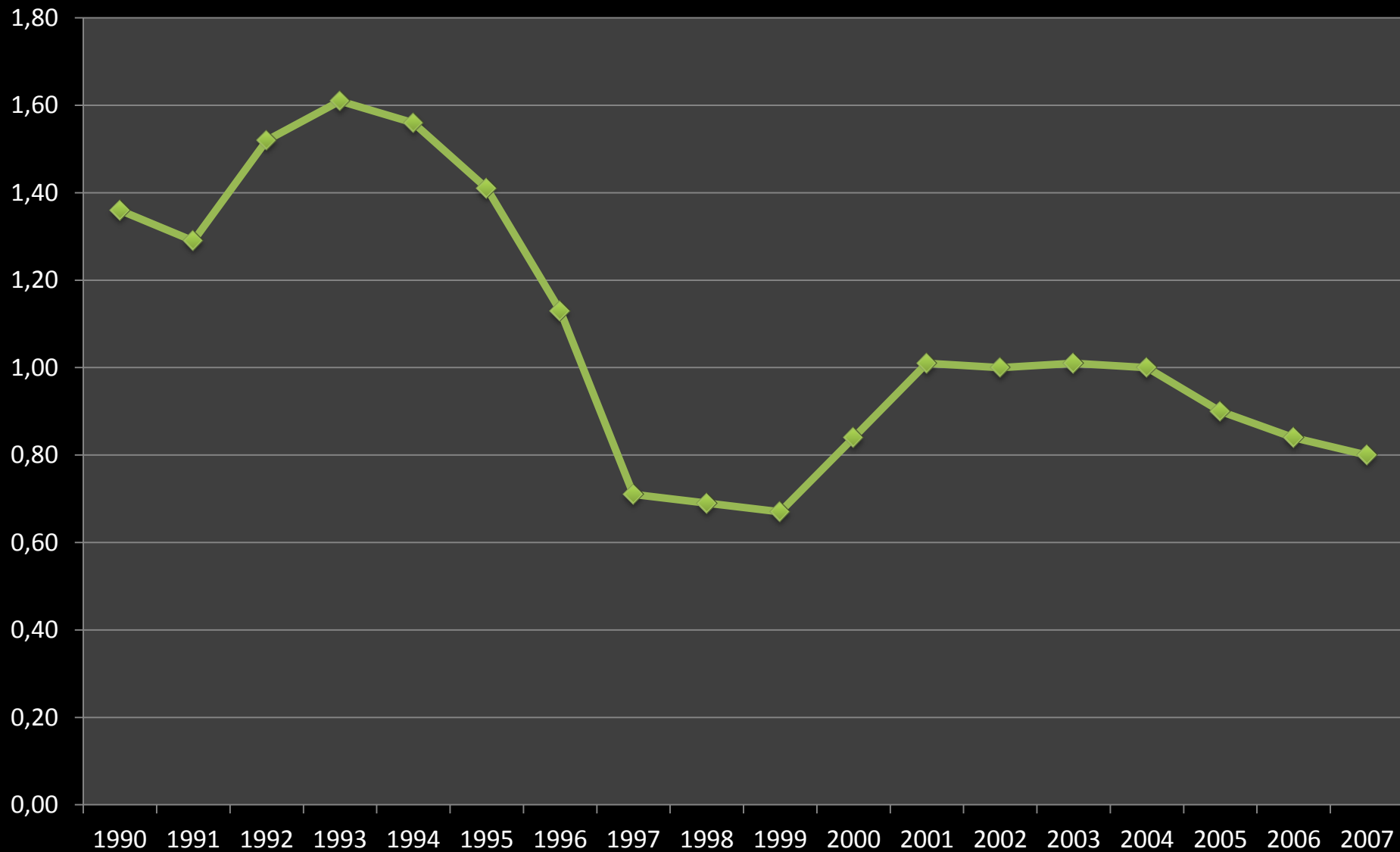
A primer szerzői jogi ágazatok tulajdonosi szektorok szerinti szerkezete a bruttó hozzáadott érték alapján (2006. év, %-ban)

A szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a bruttó hozzáadott értékhez nemzetközi összehasonlításban (%)

A költségvetés kulturális kiadásainak alakulása a bruttó hozzáadott érték százalékában (1990-2007)

Az intellektuális tőke akkor fog el, ha nem fogyasztják.
Paul Valéry

A **szamárbőr** különleges tulajdonsága, hogy birtokosa minden kívánságát teljesíti. Ez a talizmán azonban minden beteljesült óhajjal kisebbre zsugorodik. Ha elfogy, az tulajdonosa életének végét is jelenti....

Az **aranygyapjú** a Poszeidón nemzette aranykos bundája. A menekvés csillagállata, a feláldozott kos bőre ugyancsak veszélyes zálog. Birtoklásáért tűzokádó bikákkal, sárkányfog-vetemény férfiakkal kell megküzdeni. S ha a próbát megállva mégsem kapjuk meg, úgy „csellel” kell/lehet hazavinni..., visszaszerezni.

Az **innováció és a kultúra ügyének** e két szokatlan, beszédes jelképe Magyarországon többet képviselhet az önemésztő vagy áldozattal révbe érkező forгатókönyveknél. Kettősük nem csupán a kritikus tömeghez fűzhető finanszírozási példabeszéd, hanem az ügyet eredményfüggően táplálni kész közjavak és magánforrások felelős számbavételének metaforája.

Helyénvaló idéznünk: „**Pretium laborum non vile**” – **A munka becse nem csekély.**

„MODELLVÁLTÁS” – dogmák ellenében

1. Az innováció/kultúra finanszírozása szűkülő gazdaságban sem zéró összegű játszma – a rendszer tartalékai „új erőforrások”.
2. A bürokratikus bizalmatlansággal való pályázati „ajándékozást” váltsa fel a hitelességgel és kiválósággal kivívott bizalom támogatását követő eredményközpontú monitorozás.
3. A „pótlólagos” források számbavételének nem az EU-alapoknál kell kezdődnie. Jelentősebb az „öntanuló” forráskiaknázás javítása (időtényező, szivárgásmentesség, szinkronizálás, visszaforgatás, feketegazdaság).

Az innováció (kultúra) finanszírozása az összkormányzati és üzleti intelligencia határfokán is „múlik”. Két idézet az „Első Európai KKV Hét 2009” 33 különböző nemzetiségű kisvállalkozót bemutató füzetéből:

„Nem azért nem csinálunk meg
valamit, mert nehéz,
hanem azért nehéz,
mert nem csináljuk meg.”
Olivier Desurmont

„A siker kulcsa a
változásban rejlik –
saját magad változásában,
nem másokéban.
Ülo Jaakso

A hazai kulturális-kreatív tevékenységek négy közgazdasági stigmája:

- forrás- és fogyasztáshiány,
- ingyenes közkincs-szindróma,
- hamisítás, kalózkodás
- diszfunkcionális és/vagy pazarló működés

HAMISÍTÁS ELLENI NEMZETI AKCIÓTERV
(2011-15) TERÜLETEI

I. Kínálatcsökkentés

ÁLTALÁNOS

1. A harmadik országokból érkező hamis termékek beáramlásának megakadályozása

2. A hazai kereskedelem megtisztítása a hamis és kalóz fizikai termékektől

3. Az interneten elkövetett jogsértések elleni fellépés

4. Szellemi, infrastrukturális kapacitásfejlesztés

SZEKTORIÁLIS

5.
**Kreatív
iparágak**

6.
Élelmiszer,
növényvédő
szer

7.
Gyógyszer

8.
Műtárgy

II. Keresletcsökkentés

9.
Lakossági
tuda-
tosság
növelése

10.
Fiatalok,
iskolások
oktatása

III. Gazdasági jelentőség

11. Makrogazdasági monitorozás

12. A vállalkozók szellemitulajdon-védelmi ismereteinek növelése, felkészítése a jogsértések elleni fellépésre

A szerzői jogi törvény módosítása*

A módosítás indokai

- technológiai és piaci változások ;
- uniós tagságból fakadó szabályozási igények;
- Magyarország ellen a Bizottság részéről 2007-ben indított, folyamatban lévő kötelezettségszegési eljárás;
- a közös jogkezelés felügyeletének, nyilvántartásának és a díjszabások jóváhagyásának szervezeti és tartalmi változása → 2011. január 1-jétől SZTNH
- másfél évtizedes működési tapasztalat (1996 –)

**Országgyűlési benyújtás fázisában*

Közös jogkezelő szervezetek felügyeleti diagnózisa

Kilenc szervezet – ARTISJUS, MAHASZ, MSZSZ, HUNGART, FILMJUS, MRSZ, MASZRE, Repropress, MISZJE – bevétele cca. 14 Mrd Ft/év)

- hatékonyság és átláthatóság hiánya (felosztásra átadott jogdíjakból halmozottan levont kezelési költség (30 %);
- az információs társadalom igényeire adott elégtelen üzleti modellek)
- kölcsönös strukturális, funkcionális és gazdasági függőségek („szatellit szervezetek” léte, KJK funkciók „kiüresedése”);
- a jogosultak érdekeivel gyakran ellentétes működés (jogdíjak felosztásának szabályozási vagy „spontán” fékezése);
- a korábbi felügyeleti joggyakorlás hiányosságai;
- a jogosulti körrel szembeni szociális támogatási formakényszer és ennek következményei.

SZTNH

A közös jogkezelést érintő főbb módosítások

- Nyilvántartásba vétel szigorítása
 - **belföldi jogosultakra vonatkozó reprezentativitás** követelménye, infrastruktúra, szakmaiság;
 - **a legfőbb szerv** (a jogosultak taggyűlése, vagy a jogosultak által közvetlenül választott testület) **kizárólagos hatáskörei** (támogatási politika, felosztási szabályzat, szervezeti és működési szabályzat, számviteli beszámoló elfogadása, éves költségvetés megállapítása, szociális-kulturális felhasználásról szóló döntés).
- Többes jogkezelés lehetővé tétele
 - **felelős mérlegelés** a bejegyzés feltételeinek való megfelelés tekintetében;
 - jóváhagyáshoz kötött **megállapodás** az egyik jogkezelő által sem képviselt jogosultakra vonatkozóan.
- **Transzparencia** biztosítása, kormányzati és társadalmi **kontroll** erősítése.
- Szociális-kulturális célú kiadások szabályozása
 - forrás és mérték tekintetében, a **támogatási politika** előzetes miniszteri jóváhagyása.
- A díjszabás-jóváhagyási eljárás reformja a véleményezésre jogosultak körének szélesítésével.

KIHÍVÁSOK

- A kulturális örökség és annak kortárs gyarapítása közpolitikai erőforrás: a szerzői jog „védőburok” mivoltával szemben/mellett a „tápláló közeg” szerep erősítése.
- A kultúra hazai piacán új rendtartási és üzleti modellek bevezetése.
- Az EU szellemi tulajdon-védelmi és online belső piaci kezdeményezéseinek körültekintő kezelése, a vívmányok (árva művek, védelmi idő, közösjog-kezelési kultúra) okos hasznosítása.

**A fogyó források balzac-i „szamárbőr-
doktrínája” helyett
az önjavító és esélybővítő erőfeszítésekre,
az „aranygyapjúért” való küzdelemre
összpontosítsunk!**

(kultúra – innováció – kreativitás)